

Oregimov Bethemac ubi brata Golijata Getejina, kojemu kopljača bješe kao vratilo.¹⁰

Stručnjaci su shvatili o više okršaja i dvojici junaka kao i dvjema ubijenim divovima. Zaključuje Hummelauer na 2 Sam 21, 19: idem 1 Reg 17, 7. de hasta Goliath dicitur. Par nobile fratrum.¹¹

Židov-kršćanin.*

Dr P. Ivanišić.

»...da svi budu jedno...«

Iv. 17. 21.

I.

Židov-kršćanin ili kršćanski Židov. Ima li takovih? U doba radikalnog i aktivnog cionizma, u vrijeme obnove Palestine, svetog Hanaana? U času osnutka židovske državne i narodne samostalnosti? Ima ih. To svjedoči knjižica Fr. Neumanna, koji govori kršćanskim Židovima: »Čuj, Izraele, tvoja nacionalna stvar je Bog, i jer Bog, zato Krist« (str. 39).

Potomci su to Abrahama, kojemu Bog obećaje da će u njegovom sjemenu blagosloviti sve narode zemlje, potomci su to onih koji su pred poganinom Pilatom zaviknuli: Krv njegova na nas i na djecu našu i onda ubili svoga Mesiju, svoga Kralja. Zato je od njih oduzeto kraljevstvo Božje i na njihovo mjesto su pozvani i došli od istoka i zapada, i sjevera i juga, i sjeli za sto u kraljevstvu Božjem.

Neumann ih malo drukčije prikazuje.

Židov je biblijski i stvarni »sluga Božji«, kojega je sam Bog izabrao i namijenio mu veliku zadaću. Zato je Bog njegova prvotna zadaća — Bog i Božja naredenja. Bez Boga i nema židovstva, ne samo religijskog nego ni nacionalnog. Po Mojsiju je »vječni i živi« Bog, »čuvar Izraela«, jasno označio svoj plan: Čuvaj moj zakon i bit ćeš sretan, gospodar svih naroda; prezeš li moj zakon, raspršit ću te! Ipak i nevjerni Izrael ne će biti ostavljen, bude li se ikad vratio svome Gospodu. Bit će sakupljen i sabran opet u Božji narod, obrezana srca (str. 6—12).

¹⁰ I prevod daje čitatelju naslutiti, da je ispravljen. U ovom drugom tekstu 2 Sam 21, 19 bilježi prevodioc riječ brata u kurzivu.

¹¹ Nav. mjesto.

* Friedrich Neumann: Die Judenfrage und der christliche Jude, Češký Těšín — Leipzig 1935.

Što je zadaća Izraela?

»Živjeti Bogu, živjeti bližnjemu, prikazivati na zemlji Božju uzvišenost, objavljivati narodima Njegovu slavu: to je zadaća Židova...« (str. 14). To je doduše dužnost sviju ljudi i naroda, ali Židovi su naročito odabrani i odijeljeni od drugih, da ispunjavaju tu zadaću koja je dana svima. »Izrael je Božji prvorođeni sin« i »Božji svećenički narod«, a po njemu tek blagoslov drugima (str. 15).

Izrael je bio nevjeraan. Bog ga je opominjao po prorocima i raznim iskušenjima. Nije dirao u slobodu njegove odluke. Dano mu je na volju: s Bogom ili proti Bogu. Propalo je izraelsko i ju-dejsko kraljevstvo, došlo je babilonsko ropstvo, nestalo je proroka, nadošli su novi učitelji koji ne razumiju Božje riječi, narod se sve više udaljuje od svoje zadaće i uvlači se u neki uski krug mišljenja i življenja (str. 16—21). Stvara se duhovni geto, izolacija, nemoć. To je veliki kontrast između Božjeg poziva i ostvarenja toga poziva u povijesti Izraela. Sami su krivi. Ne treba ih zato osuditi. Današnji Židov mora tražiti dublji uzrok toga kontrasta. Oci su bili slijepi, sinovi valja da otvore oči i da vide: ne svijetli li ipak u toj tami kakvo svijetlo, koje bi rasvijetlilo i naše dane i pokazalo pravi put!? (str. 22).

Bog se smilovao i poslao Ivana, sina Zaharijina. Nije htio u školu pismoznanaca nego odlazi k Bogu, u pustinju, vraća se i propovijeda: oproštenje grijeha i dolazak Obećanoga. Pripravite mu put u svojim srcima! Mesija dolazi. Došao je Obećani i Prorečeni, nosilac svih obećanja. Bog se pojavio na zemlji u Isusu-Mesiji, da spasi izgubljeno. Ondašnji Izrael je odbacio i Njega — Isusa i Njegove poslanike (str. 24—25).

Svijetlo je obasjalo sav svijet. Izrael je ostao slijep. Ne spoznaje svojeg poslanja. Rimljanin mu ruši svetinju i raspršuje ga po svem svijetu. Još živi. Svima smeta, svi ga napadaju. Zašto? Radi pozitivnih ili negativnih svojstava? Nipošto! Pa to imaju — mnogo toga u većoj mjeri — i drugi. Zašto dakle, pita Neumann, smetamo drugima, zašto progonstvo? Zato, jer je Židov ostao bez duhovne i materijalne domovine. Parasit je svuda. »Nemiran u sebi — uznemiruje sve oko sebe« (str. 30). Živi u dijaspori — bez ikakvog jedinstva. Zar da to srce duhovne dijaspore nosi u Palestinu? Hoće li ga pridici, ojačati i ujediniti ekonomsko materijalna obnova pradžomovine? Nikako. Bog je dao Izraelu svećeniču misiju, i ta Božja riječ nije povučena (str. 32), ali Izrael je to napustio, poduzimlje i provodi ono što nije njegovo, zato — nemir. Udaljen od Boga, postao je beskućnik. Ta osama i nestalnost progona prvotno Židova. On sam sebe progona. Odgurnuo je od sebe ono bitno — svoje poslanje — i Izrael, sačinjen od mnogo rastavljenih jedinica, ne može da bude staložen i ujedinen.

Natrag k svome poslanju!

Izrael ne treba pomoći i djelovanja kršćanskih misionara. On mora sam da djeluje i radi na sebi (str. 39). To je njegova i jedino

njegova dužnost, jer je on sam proigrao svoju zadaću. Nacionalna obnova je u Bogu i Kristu. Krist je pokazao put. Naći ga mogu u Pismima N. Zavjeta. Neka svaki čita pomno i pripusti djelovanje toga svjedočanstva (str. 37). Mesija je došao. I bez njega je nepotpuna mesijanska tradicija. Valja upoznati Njegovo djelo. On će opet doći, treba se spremati, upoznavši ga sada (str. 42).

Svi ljudi treba da se spase. Otkupljenje je bitna stvar svakoga čovjeka, naročito Židova. Židovi nisu samo za to krivi, što su odbili spasenje, »nego smo također zato krivi, što se radosna vijest o tom spasenju raširila među poganima, kojima je s pravom pružena, jer smo je mi prezreli, i pretvorila se u neko kršćanstvo. Ono je doduše postalo povijesna sila i donijelo blagoslov nebrojenima, ali nije moglo obnoviti nijedan narod zemlje, niti ga probuditi iz smrti njegove bezbožnosti u nov život. Neka nas to ne uznemiruje: jer kako bi i moglo biti drukčije i bolje dok je još od Oca udaljen Njegov prvorođenac (Izrael)?« (str. 43).

Što dakle?

Mesija je učinio sve. Za njim! Bez njega je Izrael bezbožan ili jalovo pobožan. »Upoznajmo Ga, tada ćemo biti tako maleni pred Bogom, kako veliki na zemlji. I naša će veličina biti blagoslov narodima«. »Vjerujemo, i tom vjerom u Mesiju molimo s Njim: dodi kraljevstvo Tvoje!« (str. 44).

*

Tako završava Fr. Neumann.

Dakle: Izrael je izabran da se po njemu blagoslove narodi. Radi nevjere — izgubio se.

Došao je Mesija — Izrael ga odbija i opet izgubljen luta.

Natrag k Mesiji, jer su narodi, napose kršćani, bez blagoslova sve dok se ne vrati Izrael — prvorođenac Jehove.

II.

Moglo bi se mnogo dublje ispitivati presudni čas Kristova dolaska i grijeh židovskog naroda radi Mesijina ubijstva, nego što to čini Neumann. Pa mi to i razumijemo. On je apostol oprostjenja mira i ljubavi. Moglo bi se mnogo pisati o skroz neosnovanoj i neistinitoj tvrdnji da je kršćanstvo podbacilo. Naročito je smiona tvrdnja da je to zato, što Židovi nisu kršćani, i jer nema njih kršćanstvo nije moglo postati izvor blagoslova. A moglo bi se i stvarnije gledati na problem židovskog obraćenja. Neumann sav obuzet konačnom misijom židovskog naroda pušta s vida ujedinjenje dvaju polova: kršćanstva i židovstva, što je vitalne važnosti. Ne će da se upušta u to: kako bi se Židovi spojili s drugim narodima »da svi budu jedno«. To je konačno želja univerzalnog Mesije, koju je izrekao svečano u velikosvećeničkoj molitvi prije nego što je pošao u smrt za sve. Novi Izrael je tu,

novi Jeruzalem je odozgor, nova stvorenja su u Kristu, staro prode i sve postade novo, novi je zavjet postavljen, učvršćen i zapečaćen krvlju nevinog Janjeta, koje je sve spasilo. Ako imaju svi biti jedno — što Mesija naglašuje — otkud onda to poslanje Židova? Zar su oni pozvani da vode? Čemu onda Mesija? Njegove zapovjedi?

Tu se sukobiše dvije činjenice. Ostvarenom univerzalnom kraljevstvu Božjem na zemlji suprotstavlja Neumann: židovski nacionalni partikularizam.

Je li takova tvrdnja — poslije Mesije — realna?

Neumann postavlja i dokazuje svoju tezu o današnjoj duhovno-spasiteljskoj misiji Židova na temelju svetih knjiga Sv. Zavjeta. Svoju braću poziva, da usvoje tu temu, da je realizuju, a naučit će to iz knjiga N. Zavjeta.¹

I mi ćemo poći istim putem, da vidimo, što nas o tom uče svete knjige.

I. Neumannova teza je bila obrađivana još u vrijeme prije neposrednoga Spasiteljevog dolaska i u doba njegovog djelovanja.² Židovi su očekivali obnovu svoga kulta i Božjeg kraljevstva. Ta obnova ima da zahvati čitav svijet, ali vidnu i voditeljsku ulogu igra u tom židovski narod. Njegova misija univerzalnog karaktera oživjela je u duši vjernih i pouzdanih u proročka obećanja naročito poslije uspostave Heroda za »židovskog kralja« (40 god. pr. Kr.). Rimski senat, na poticaj Antonija i Oktavija, čini Židovima uslugu, ne misleći ništa dabome o pobožnoj želji »odabranog naroda«. Herod je bio tuđinac i prvi puta se zbiva da se stranom knezu daje, za Židova sveti i pun simbolike naslov: »Kralj Židova«. Pričinjalo se to kao prvi stepen ostvarenja onih težnja, koje je nosio u duši potlačeni i umorni Božji narod. Proroštvo doduše glasi: »Palica vladalačka se ne će oduzeti od Jude... dok ne dođe onaj, kojemu pripada (koji treba da bude poslan); on će biti onaj, na koga čekaju narodi (pokoravat će mu se)«. Dakle taj, koji će sasvim sigurno doći, koji je tako željno očekivan, ima biti iz plemena Judina, član naroda obećanja, a to nije Herod. Ipak to je samo prelazna faza, korak bliže oslobođenju, jer su napokon ipak

¹ »Zur Prüfung vorgelegt und zugleich den Prüfer zur Prüfung vorladend, ist Freudenbotschaft von Israels Messias, von Gott, der... Mensch geworden, durch sein Leben Israel und die Menschlichkeit rehabilitiert, durch sein Sterben unsere Sünde gebüßt und durch sein Auferstehen die Bürgschaft für Gottes ewigen Sieg über die Sünde gebracht, uns zugute. — Ist es wahr oder nicht? Der prüfende Prüfling, der in der Verantwortung vor Gott, welche diese Botschaft fordert, das Zeugnis der Schriften des Neuen Testaments an sein Herz pochen läßt, wird zu wissen bekommen, ob es wahr ist oder nicht.« — N. dj. str. 37.

² M. d'Herbigny: *Theologica de Ecclesia*, I. Paris 1920, th. I.

kraljevstvo, čija je naravna tendencija: potpuna sloboda i neovisnost. Gledali su očima vjere svoju slavu koja je na pomolu, a koju im Bog riše po Danielu: »Vidjeh... i gle kao sin čovječji idaše sa oblacima nebeskim... i dade mu čast i slavu i kraljevstvo; i služiti će mu svi narodi, plemena i jezici: vlast njegova, vlast vječna, koja ne će proći i kraljevstvo njegovo ne će se rasuti.« (Dan. 7, 13).

Ta vjera je nastala kako kaže Tacit »iz starih svećeničkih spisa« Zaista St. Zavjet je pun Božjeg obećanja da će doći vrijeme u koje će Bog:

a) sklopiti novi savez sa svojim narodom (O s. 2, 19; Iz. 62, 31—95; Jer: 31, 31—33);

b) tada će ustanoviti duhovno kraljevstvo u kojem će narod Božji biti pravedan, oslobođen od grijeha, i bit će mu poslan »doctor iustitiae«; Bog će biti uvijek s njima i upravljati će (Iz. 60, 17—21; Joel, 2, 23—27);

c) podići će miroljubivost Pastira da pase Njegovo stado i načinit će s njim »savez mira« (Iz. 32, 17—18; Ez. 34, 22—23; 37, 22—28);

d) učvrstit će univerzalno kraljevstvo u kojemu treba da bude Izrael kao »svijetlo poganima«; Jeruzalem će opet oživjeti; iz Betlehema će doći »gospodar Izraela«; ime će Gospodinovo biti veliko među narodima i svagdje će se tom imenu prikazivati »čista žrtva« (Mich. 4, 1—3; Iz. 49, 6; Mal. 1, 11).

U Židovima je prije dolaska Kristova upravo buktjela ta nada. Podržavala su je uz sv. Pismo — prevođenja i parafraziranja St. Zavjeta (= Targums) i apokrifni spisi, naročito Henohova knjiga. U toj knjizi ima mjesta, koja govore ispravno o Mesijinom zadatku. Zato se malo marilo, nego se više naglašavala mjesta o nacionalnoj hegemoniji u tom univerzalnom kraljevstvu i aplaudiralo maštanju aleksandrijskog filozofa Filona, koji je tvrdio,³ da će Židovima biti dano zdravlje i snaga, uz to bogatstvo, samo da što lakše podjarne sve druge narode.

2. Tako se razvijalo uvjerenje o židovskoj duhovnoj i materijalnoj nadmoći. S takovim raspoloženjem je dočekan i Mesija. Pa što se dogodilo? »K svojima dođe i svoji ga ne primiše«. Rođen od neuglednih, i ako Davidovih potomaka, bježi pred strancem Herodom, vraća se u Nazaret i tamo živi nepoznat. Tek neki su bili dionici posebne milosti i nadnaravne spoznaje: Marija, Josip, Elizabeta, pastiri, Simeon i Ana. Tima je bila jasno, da basileia tou Theou nije pod lozinkom: britki mač i krv..., nego to kraljevstvo započinje s pjesmom: S l a v a Bogu na visini, a m i r ljudima.

Konture mesijanskog univerzalizma izbijaju već u početku. Dok je Jeruzalem zatvorio svoja vrata i flegmatično čekao izvještaj poganskij poklonika — mudraca sa istoka, nebo im brani da

³ N. dj. tom. I. str. 21.

se vrate krvniku Herodu, da se opet sastanu sa »zmijskim leglom«, lukavim i pokvarenim pismoznancima i Herodovim ulizicama.

Tako već prve stranice novozavjetnih sv. knjiga pokazuju pravac Mesijinog razvitka i ukazuju na tragediju Golgote i židovskog naroda. Natanael ne može da vjeruje, da bi iz Nazareta moglo biti što dobra, a kad se proširila vijest o proroku iz Nazareta sve do Jerusalema, kad ga ugledaše, te kad je dirnuo u ponos tih učerjaka, pokazavši njihovu neukost, krivo tumačenje Zakona i pokvarenost, govorili su ironično: Nije li ovo sin tesarov? Zar taj da uči njih, djecu Abrahamovu? (Iv. 8, 46).

Neumann nema ni jedne riječi ukora za tadanje duhovne i svjetovne poglavare. On doduše ne očekuje od Mesije samo materijalnu obnovu, ali prelazi posve mirno preko pokvarenosti tadanjih poglavara i sam nije — čini se — htio da vidi, koji je bio rezultat nevjere njegovih otaca. Samo veli: Izrael onoga doba — većim dijelom — ga (Mesiju) je odbio. Jest to je istina. Ali drugo je pitanje, da li su oni koji su bili: izabrani narod, svećenički narod, svijetlo poganima — i dalje to ostali? Neumann tvrdi da jesu.

3. Križ je zasjao na Golgoti. Drugog svijetla nije više trebalo. To je pokazala i dokazala prva kršćanska općina u Jeruzalemu. Čim su se apostoli snašli poslije Kristova uzašašća, te primivši, pripravljeni devetnicom, Duha Svetoga, izlaze pod Petrovim vodstvom u narod. Nastupaju kao nosioci i pravi baštinici »evanđelja Božjeg koje je unaprijed obećao (Bog) po prorocima svojim u Svetim Pismima« i osnivaju:⁴

- a) novu vjersku zajednicu, odijeljenu od Sinagoge;
- b) vođenu posebnim autoritetom
- c) vlastitoj svrsi i vlastitim sredstvima.

Dolazi novi rod, koji ide novim putem. »Djela apostolska«⁵ to očito pokazuju.

a) Čim se Krist odijelio od svojih izabраниh, odmah su osjetili, možda prvi puta potpuno, da su oni zasebno tijelo, nova zajednica, sjedinjena, učvršćena duhovnom vezom. Vraćaju se kući (1, 13). Ulaze u gornju sobu. Svi su bili *jednodušno postojani u molitvi . . . s Marijom majkom Isusovom* (14). Bilo ih je braće oko stotvadeset duša (15), i popunjuju zbor apostola, da ih bude onoliko, koliko je Učitelj odredio, a i taj da bude svjedok njegovog uskrsnuća (22). Taj broj brzo raste (2, 41) i sve se izrazitije for-

⁴ d'Herbigny: n. dj. 2. i 3.; T. Zapelena: *De Ecclesia Christi, Romae* 1930, th. 3; S. Tromp: *De revelatione christiana, Romae* 1934, prop. III.

⁵ Potpunu historijsku vrijednost toga Lukinog djela priznaju svi kritičari. Vidi: Dr. A. Steinmann: *Die Apostelgeschichte, Bonn* 1924. (uvod, prijevod i tumač).

mira bratska zajednica, postojana u nauci apostola . . . i molitvama (42), a Gospodin je svaki dan množio društvo onih, koji se spasavali (47). Ne bi dugo i već ih je samo »muškaraca oko pet tisuća« (4, 4).

Petar je propovjedaao »Izraelovom domu« (2, 36), o nedjelju, što ga počinije Židovi nad Isusom, a njega je Bog učinio Gospodinom i Kristom. Duboko su ih potresle Petrove riječi, koji ih na koncu poziva svom snagom apostolskog žara: Spasite se od ovoga pokvarenog naraštaja (2, 40). Kidajte s onima, koji nisu spoznali Obećanoga, koji su ga prezreli i razapeli. Potaknuti Božjom milošću, skrušeni pristupaju Petru i kao svijesni suodgovornosti zapitaju: Što ćemo činiti? (2, 37). Blago ali auktoritativno odzvanja Petrov nalog: pokoru činite i krstite se u ime Isusa Krista (2, 38). Pokrste se i pridruže novoj zajednici, gdje su svi, koji vjrovaše, bili zajedno i imali sve zajedno (2, 44). Najprije se nazivlju »učenici« (6, 1) koji vjrovaše u Gospodina (5, 14), kada ojačaše u vjeri, onda se nazivlju »sveti« (9, 32) i »vjerni« (10, 45) da onda pođu na sve strane svijeta pod zastavom svoga Kralja, kao »kršćani« (11, 26), članovi novoga duhovnog kraljevstva. Osniva se kraljevstvo, koje je Učitelj počeo od početka naučavati, koje nije od ovoga svijeta, nego je to kraljevstvo vječne Božje istine kojemu je on kralj. To je dakle posve novo kraljevstvo, prorečeno od davnine, ostvarivano poštovanjem Boga u duhu i istini. (Iv. 18, 37; 4, 23).

b) Nova zajednica ima svoje poglavarstvo. Kida svaku vezu sa Sinagogom i prepušta se vodstvu svojih poglavara. Sani apostoli — vođeni Petrom — popunjuju apostolski zbor i sani uređuju bratsku zajednicu, u kojoj su svi postojani (2, 42). Ta učiteljska vlast dolazi sve više do izražaja i utjecaja. Slušatelji prilaze k Petru i ostalim apostolima (2, 37) i vjeruju njihovim riječima. Petar ih ne kori, nego ih štaviše ispričava, jer su golgotsko nedjeljo počinili iz neznanja, kao i njihovi poglavari (3, 17). Naglašuje separaciju nove zajednice od njihovih poglavara, a ti poglavari se ljute, što apostoli uče narod i što propovjedaju (4, 1—2), ali apostoli — opet govori Petar — otvoreno nastupaju protiv židovskih poglavara kao vjerskog auktoriteta (4, 29), jer se više valja pokoravati Bogu nego ljudima. Dosljedno tom uvjerenju da oni više ne potpadaju pod vlast Sinedrija, koja je protivna Bogu (5, 29), koja ih progoni i zatvara, nisu prestali svaki dan u hramu i po kućama da uče i propovjedaju evanđelje o Isusu Kristu, radujući se što su bili dostojni da trpe sramotu za ime Isusovo (5, 41—42). Svoju vlast delegiraju drugima, izabiru đakone (6, 6) koji propovjedaju (6, 10) i krste (8, 12). Svi ih slušaju i iskazuju dužno poštovanje. A kad se nađe neiskrenih i tu se očituje apostolska vlast, jer ih kažnjavaju smrću (5, 5—10). Tako su se odijelili pod vlastitim poglavarstvom. Židovi ih nazivlju: nazaretska sljedba — sekta (24, 5).

c) To novo društvo ostvaruje pod vodstvom svojih poglavara i svoju svrhu vlastitim sredstvima.⁶

a) Svako društvo dobiva svoju bitnu oznaku po svrsi, koja je temeljni razlog društvenog postanka, razvitka i djelovanja. Krrščani prvoga doba, s apostolima na čelu, odijeliše se od Sinagoge baš poradi te nove svrhe, koju valja ostvariti i koju ostvaruju. Objava Zavjeta, ostala je duhovna svojina kršćanske zajednice. Ona je bila priprava duša za Mesijin dolazak. Mesija je došao, spoznan i od njih ljubljen postao je središte njihove vjere. Ostvariti taj novi odnošaj prema Mesiji — Spasitelju, obnoviti i učvrstiti sav privatni i javni život po njemu i u njemu — posveta duša u ime Kristovo — eto to je nova svrha nove zajednice.

Kad upitaše Petra što će da čine, on odgovora suvereno i apodiktički: Pokoru činite i krstite se u ime Isusa Krista i za oprostjenje grijeha (2, 37—38), jer Njega je Bog uzvisio za vladara i spasitelja, da dade Izraelu pokajanje i oprostjenje grijeha (5, 31). Taj Krist je ugaoni kamen nove duhovne zgrade. Izvan toga imera nema drugoga u kojem bi se mogli ljudi spasiti (4, 11—12). Radi tog su imena progonstva, a Stjepan »Kristov mučenik« prvi za njega proljeva svoju krv.

Svrha je dakle bila jasna i vitalne snage.

b) Čim su ostvarivali tu svrhu? Sv. Luka odgovara: ovi bijahu postojani u: nauci apostolskoj, zajednici bratskoj, lomljenju hljeba i molitvama (2, 42). Apostoli su im propovijedali o velikoj ljubavi, koja je kulminirala na križu, raspirivali u njima ljubav, koju su učvršćivali andeoskom hranom, tijelom i krvlju Ršpetoga. Ta se ljubav pokazivala prema Mesiji u mučeničkoj smrti i svetom životu, koji je našao svoju najizražajniju formu u međusobnoj ljubavi i bratstvu. »A u mnoštvu onih, koji vjerovalaše bijaše jedno srce i jedna duša i ni jedan nije smatrao za imanje svoje, da je išta njegovo, nego im sve bijaše zajedničko« (4, 32).

Povezani dakle, vezom vjere u uskrsnulog Spasitelja, vezom nade u sigurni spas po njegovom imenu, vezom nesebične i herojske ljubavi, sačinilaše prvi vjernici novu i čvrstu zajednicu, odijeliše se od pokvarenog naraštaja (2, 40) »hvaleći Boga i imajući ljubav u svega naroda, a Gospodin je svaki dan množio društvo onih, koji se spasavali« (2, 47).

4. Kako da protumačimo taj fakat nove vjerske zajednice? Tko je njezin idejni začetnik?

Naprijed smo govorili o težnjama židovskog naroda. Obnova i ojačanje, nadmoć i gospodstvo u univerzalnom zemaljskom kraljevstvu Božjem — to sve je imao da ostvari očekivani Mesija. Apostoli su kako vidjesmo prekinuli tu nit tradicije. Sami od sebe? Nipošto! I oni su bili sinovi svog naroda. Vidjevši uskrsnulog Me-

⁶ d'Herbigny: n. dj. I. No 30; Zapelena: n. dj. teza 3.

siju oporaviše se od straha i razočaranja. Na putu u Emaus izražavaju dvojica učenika osjećanje i mišljenje sviiju ostalih. Zplašeni su i potišteni, jer su mislili, da će taj veliki prorok osloboditi i proslaviti Izraela. Ništa od svega toga. Mesijina duhovna uloga, duhovni spas Izraela i svega čovječanstva, ostaje za njih potpuna nepoznanica. Da se u ta dva učenika odražava mišljenje sviiju, svjedoči upravo frapantno pitanje apostola, koji bi imali biti ipak duhovniji u pojimanju kraljevstva Božjeg.

Krist je uz njih. Uskrsnuo je. Opet je dokazao svoju silu u djelu.

— Gospodine hoćeš li u ovo vrijeme obnoviti kraljevstvo izraelsko?

...primit ćete silu, kad dođe na vas Duh Sveti, i bit ćete mi svjedoci u Jeruzalemu i po svoj Judeji i Samariji, sve do kraja zemlje (Dj. Ap. 1, 6).

Spasitelj ne daje odgovora. Kao da ih prekora radi neispravnoga ljudskog, karnalnog shvaćanja i Božjeg kraljevstva i njihove misije, te im daje nalog univerzalnog poslanja, diametralno oprečnog od onoga, što su pitali, željeli i očekivali. Oni još ne znaju što to znači. Kad dođe na vas Duh Sveti... Tada će ih on poučiti u svemu, u svakoj istini koju je Učitelj naviještao, a za koju su njihova srca bila tvrda i spora za vjerovanje. Došao je Sveti Duh. Napunjeni milošću počеше djelovati odmah u pravcu Učiteljeva poslanja i naučavanja. Intelekat je spoznavao sve, što je do sada bilo nejasno, zamršeno, nedokučivo, a volja je postala jača od smrti. Ustaju svjedoci — mučenici, neuki kao poliglote i nepogrešivi učitelji vječnih istina, neumorni učenici Božanskog Učitelja.

5. Vidjeli smo početak njihovog djela. Je li to bilo u smjeru zacrtanom i određenom po Mesiji? Što govore pisma N. Zavjeta? Neumann priznaje njihov auktoritet. Priznaje Krista kao Boga,⁷ Bog je mudar u svojim osnovama, jasan u htijenju i vjeran u obećanju. Što je On htio?

a) Krist je obećao ustanovljenje Crkve. »Ti si Petar — stijena, i na toj stijeni sagradit ću Crkvu svoju«. Bog je vjeran svome obećanju. Prema tomu je i ispunio obećanje. U kojoj formi je imala da bude ta Crkva? U posve socijalnoj, u formi z a s e b n o g d r u š t v a, potpune zajednice. Petru obećaje vrhovnu vlast, predaje mu ključeve, a tko stvara auktoritet mora da misli i na podložene tom auktoritetu, koji ih vodi stanovitoj svrsi. Inače je obećanje irealno. Dakle Krist obećaje ustanovljenje neke nove zajednice u društvenoj formi.

b) Nije ostalo kod tog obećanja. Petru daje (Iv. 21, 15) vrhovnu vlast nad čitavim stadom, a prije nego je ostavio svoje apostole sakupi ih, te, svijestan svoje potpune vlasti na nebu i na zemlji, u njima usredotočuje auktoritet nad onima, koji će na nji-

⁷ N. dj. str. 23—25.

hovu riječ uzvjerovati u Njega. Pod Petrovom vrhovnom upravom, neka idu u čitav svijet, neka ih uče da čuvaju sve ono, što je On zapovjedio i neka ih krste u ime Oca i Sina i Duha Svetoga (Mt, 28, 18).

Eto svih elemenata potpunoga društva. Sav svijet je to društvo, kojemu je zajednička svrha: posveta i spas duša, a sredstva za postignuća te svrhe jesu: nauka Kristova, krštenje i obdržavanje zapovjedi. Samo će onaj postići svrhu, koji uzvjeruje i pokrsti se. Nad svim tim lebdi i daje svemu tomu završnu formu apostolski vrhovni auktoritet, koji realizuje Kristovu volju i zapovjed. I doista. Vidjeli smo, čitajući prve stranice »Djela apostolskih« da se je ispunjavalo i formiralo onako, kako je to odredio Krist primarni začetnik i osnivač kršćanske zajednice. Započelo se u Jeruzalemu, širilo po Judeji i Samariji — u čitav svijet.

6. Krist je dakle dao osnov univerzalnom kraljevstvu Božjem na zemlji. Apostoli su bili samo vjerni sluge svoga Gospodara. Ništa o prvenstvu Židova, ništa o naročitoj misiji Židova, ništa o nacionalnom partikularizmu u univerzalnom Božjem kraljevstvu. »Nema tu ni Židova ni Grka, nema ni roba ni slobodnjaka, nema ni muško ni žensko, jer ste vi svi jedno u Kristu Isusu«. (Gal. 3, 28).

Taj bi tekst bio sam dovoljan da pobije Neumannovu tezu. Židovi su se smatrali, kako vidjesmo, nosiocima »obećanja«, a to drže po Neumannu još danas. Razumijemo razvoj te svijesti. Štaviše on je fundiran revelacijom. Ali kako je to obećanje samo hipotetske naravi, a trebalo je da se ispuni Mesijinim dolaskom. to je za daljni realni opstanak te svijesti, nužno morala biti verificirana i revelirana pogodba: ako Izrael ostane Božji narod, i postanu Mesijini poklonici i vjernici. On to nije ostao ni postao. Razapeo je »Josipovog sina«, a baš toga je Bog učinio i Gospodinom i Kristom. Tko je imao postati baštinik obećanja?

»Obećanje« nije bilo dano u materijalnom smislu.⁸ Obećano je »evanđelje Božje« unaprijed po prorocima i sv. Pismima. Mesija je predvidio otpad izabranog naroda. I ne samo da oni ne će više biti »svijetlo poganima«, prvak u mesijanskom djelu, nego će se radi njihove nevjere od njih posve »oduzeti kraljevstvo Božje i dat će se narodu, koji donosi plodove njegove«. Tko je taj narod? Mesija šalje apostole da propovijedaju evanđelje kraljevstva Božjeg po čitavom svijetu, i neka uče sve narode. Taj narod su dakle svi.

⁸ Drago nam je, što možemo naglasiti, da je Neumann daleko iznad nekih materijalističkih žid. doktrinaraša. Lj. St. Kosier u knjizi: »Jevreji u Jugoslaviji i Bugarskoj« citirajući neka mjesta iz Talmuda i Koheleta, zaključuje: »Već ovo nekoliko citata dostaje, da bi čitaocu koji nije Jevrej stvorio predodžbu o kultu materijalizma u jevrejskoj religiji.« Bezboštvo i materijalizam su sinonimi!

Sa sviju strana. »I gle poslednji bit će prvi i prvi biti će poslednji« (Lk, 13, 29).

Petar je dosljedan svom Učitelju. Uz njega Jakob i Pavao. Po izričitom Božjem naređenju Petar obraća Kornelija, obraćaju se pogani u Antiohiji. Djelovanje je živo, bez smetnja, bez klasificiranja, naročito bez podcjenjivanja pogana. Tada neki iz Judeje stadoše učiti braću: ako se ne obrežete po propisu Mojsijevu, ne možete se spasiti (15, 1). To isto traže neki jerusalemski farizeji. A što na to prvaci Crkve: Petar, Pavao i Jakob? Pavao je živo raspravljao i s njima se prepirao, a kad je stvar iznio pred Petra i Jakoba, osuđuju tu novotariju, jer je »kušanje Boga« metnuti na vrat učenicima jaram, koji nisu mogli nositi ni stari Židovi, a ni sad pokršteni. I Židovi i pogani spašavaju se jeđino milošću Isusa Krista (Petar). Da pogani postaju kršćani nije drugo, no ispunjenje proroštva (Am. 9, 11) u kojem Gospod obećaje, da će »sagraditi pali dom Davidov«, kad budu Gospodina potražili ostali ljudi i svi narodi. Sad se to zbilo i »zato ja mislim, da se ne uznemiruju, koji se od pogana obraćaju Bogu«, (Jakob).

Briše se eto izvanja forma mozaizma. Krist je jedini izvor spasa, svi se izjednačuju i nitko nema naročitih prerogativa. Sve treba usredotočiti u Kristu za izgradnju Kristova mističnog tijela.

Mesija je dokinuo ulogu Izraela, zapovjedio osnutak posebne duhovne zajednice, koja je dobila misiju univerzalizma. To su proveli apostoli. I Židovi su pozvani, i Židovi se primaju, ali samo kao jednako pravni.

7. Zato ako hoće Fr. Neumann, da njegovi sunarodnjaci postanu Mesijin narod, tada treba u prvom redu nastojati, da oni — vjerni svetim knjigama N. Zavjeta i poučeni ispravnim tumačenjem tih knjiga — najprije sami potraže Krista, kao izvor svoga blagoslova i spasa, te tako ujedinjeni i izjednačeni sa čitavim svijetom, koji je Krist privukao k sebi s križa, postanu dionici »čiste žrtve« Božjega Sina.

Svete knjige N. Zavjeta ne poznaju nikakovu misiju Židova u ostvarenju Mesijinog djela. Vidjeli smo, da je sam Mesija rekao, da će prvi — a to je starozavjetni Izrael — biti posljednji, a posljednji — pogani — bit će prvi. Dakle im je oduzeto prvenstvo. Kao što ih je Bog slobodno izabrao, da budu njegov narod, tako je i sada posve sloboda, tko će biti dijete Božje, baštinik evanđelja. Evanđelje ne pozna razlike. U Kristu Isusu niti što vrijedi obrezanje, niti neobrezanje, nego je vjera produhovljena i provedena ljubavlju jedini osnov života i spasa. Gdje je dakle židovska misija?

Neumann je pun ponosa. Odbija pomoć kršćanskih misionara, — dosljedno Crkve. Mi zaista onda ne znamo, komu su namijenjene riječi: Učite sve narode!? Zar nije to rekao Mesija? Je li prema tim riječima moguć i dozvoljen protestantski subjektivizam? Ponos onoga, koji spoznaje svoju zabludu i svoj grijeh?

Na ničim nedokazanu tvrdnju, da starozavjetni Izrael, koji još živi u dijaspori, ima od Boga svećeničku misiju pouke i međunarodnog pomirenja (u vjerskom smislu) odgovaramo s Petrom: »...Vi ste rod izabrani kraljevsko svećenstvo, sveti narod, puk stećeni, da proglasite kreposti onoga, koji vas pozva iz tame k divnom svijetlu svome...« To je napisano kršćanima a ne Židovima. Možda bi bilo napisano drukčije da je Izrael primio Mesiju!?

Ako dakle novozavjetne knjige koje su za Neumanna svete i poučne, traže korekciju židovske misije, valja to i provesti, pa povući drugi zaključak. Samo ponizno kleknuti pred Mesiju, i svi su problemi riješeni. Tada će se jasno spoznati da narodi danas nisu bez blagoslova i da se taj blagoslov ne očekuje kao jedini uvjet: obraćenje Židova. Mesija, jedini prvorođenac u strogom smislu, danomice blagoslivlje i usrećuje sve bez razlike.

8. Mesija šalje pred smrt apostole u čitav svijet s jedinom željom: »da svi budu jedno«.

Ta će se Mesijina želja ostvariti samo onda, realizuje li se iskreno i ponizno u svoj punini jeruzalemski događaj:

»Tvrdo dakle neka znade sav dom Izraelov da je Bog ovoga Isusa koga vi razapeste učinio i Gospodinom i Kristom. A kad su to čuli vrlo se razžale u srcu i reknu Petru i ostalim apostolima: Šta ćemo činiti, ljudi, braćo? A Petar im reče: Pokoru činite i neka se krsti svaki od vas u ime Isusa Krista, za oprostjenje grijeha svojih; i primiti ćete Duha Svetoga, jer to obećanje vrijedi za vas i za djecu vašu i za sve daljnje, kojegod bude dozvao Gospodin Bog naš«. (Dj. Ap. 2, 36—39).

Petar moli, za sve i pred svima: »Dodi kraljevstvo Tvoje!

Važnije odredbe i rješenja sv. Stolice

objavljena u »Acta Apostolicae Sedis« godine 1935.

Prof. A. Živković.

I. **Dijeliti sv. potvrdu** može i obični svećenik ex Sedis Apostolicae delegatione. Naputak je propisala S. Congr. de discipl. sacramentorum die festo Pentecostes a. 1934.

II. **Commissio pro Russia** prema Motu proprio od 21/XII. 1934. vodi odsele brigu samo za Ruse, qui in patria solo degunt. Kao takova se priključuje S. Congr. pro Eccl. orientali. A za Ruse, što se